

Problemi sjevernog Jadrana,
sv. 10, Zagreb – Rijeka 2009., 222 str.

Najuočljivija je odrednica jubilarnog, desetog sveska časopisa *Problemi sjevernog Jadrana*, koji izdaju Zavod za povijesne i društvene znanosti u Rijeci Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i pripadajuća Područna jedinica u Puli, uspjeh uredništva u prevladavanju diskontinuiteta u redovitom izlaženju. Naime, deveti je svezak objavljen 2008., nakon višegodišnje pauze, a objavljivanje novog broja pokazatelj je ozbiljnosti namjere održavanja godišnjeg ritma izlaženja. Konceptija časopisa je neizmijenjena, odnosno i dalje je posvećen radovima iz društvenih i humanističkih znanosti, tematski vezanim uz sjevernojadranski prostor.

Deseti svezak otvara cjelina “Rasprave i članci” (5-107), preciznije, članak Sanje Simper “Prilog demografiji opatijske židovske zajednice” (7-30). Autorica je na temelju dosadašnje literature i arhivskih izvora skicirala povijest liburnijske židovske zajednice, od njezinih začetaka koncem XIX. st. pod okriljem Habsburške Monarhije, preko turbulentnih godina u kojima je austrijska uprava zamijenjena talijanskom, te postupnog zaoštavanja nakon Mussolinijevog uspona na vlast. Proces osnivanja Židovske općine Opatija, započet pod Austro-Ugarskom, dovršen je koncem 1922., a njezin će položaj ovisiti o statusu židova na državnoj razini i, općenito, o politici prema nekataličkim kultovima u Kraljevini Italiji između dva svjetska rata. Autorica je navela nemale poteškoće u utvrđivanju brojnog stanja židovske populacije, ali joj je ipak pošlo za rukom utvrditi kako liburnijska zajednica na vrhuncu razvoja, dakle tridesetih godina dvadesetog stoljeća, neće obuhvaćati više od 300 osoba, što Opatiju smješta među najmanje talijanske židovske općine, ali, istovremeno, i među gradove s najvišim postotkom židova. Posljednji dio članka posvećen je procjeni demografske i društveno-gospodarske strukture opatijske židovske zajednice.

Alojz Štoković je svojim radom, naslovljenim “Jesu li vodnjanski Paštrovići Crnogorci katolici? Prilog poznavanju demografske povijesti na jugu istarskog poluotoka” (31-43), oslikao okolnosti u kojima se, u sklopu širih migracija stanovništva tijekom XVI. i XVII. stoljeća, odvijalo doseljavanje stanovništva s prostora današnje Crne Gore u mletačku Istru. Autor je istaknuo činjenicu kako se ne radi isključivo o pravoslavnom stanovništvu, već je među doseljenima bilo i katolika, kako s prostora mletačke uprave na južnom dijelu Jadrana, tako i iz tzv. “Stare Crne Gore”. Središnji je dio članka posve-

ćen Domenicu Pastrovichiju, kanoniku kolegijalne crkve sv. Blaža u Vodnjanu. Dostupni izvori o njegovu životu i djelovanju poslužili su istraživaču kao primjer uspješne integracije u novoj sredini. U članku je obrazložena i tvrdnja kako prezime Paštrović ne označava isključivo pripadnike iste obitelji, već se njime označavalo osobe doseljene s konkretnog južnojadranskog područja Paštrovića, heterogenog kulturološki, a još više konfesionalno i etnički.

Članak Vjekoslave Jurdana, "Srednja Europa kao mjesto prožimanja književnosti i povijesti" (45-58) posvećen je osobitostima srednjoeuropskog književnoumjetničkog diskursa. Autorica je istaknula specifičnu vezu književnosti i povijesti, oprimjerenu brojnim tekstovima srednjoeuropskih književnika i intelektualaca.

Nina Spicijarić sastavila je koristan "Prilog biografiji Miklósa Vásárhelyija (Rijeka 1917. – Budimpešta, 2001.)" (59-69). Naime, sredinom listopada 2005. tadašnji mađarski premijer, ministar vanjskih poslova i veleposlanik u Republici Hrvatskoj posjetili su Rijeku i otkrili spomen-ploču ovoj, izvjesno je, istaknutoj mađarskoj ličnosti. Očit nerazmjer između Vásárhelyeva značaja za Mađarsku i nedostatka ikakvih suvislih podataka o njemu na hrvatskom jeziku potaknuli su autoricu na istraživanje i sastavljanje kraćeg životopisa ovog novinara, političara, povjesničara i publicista. Njegov je život od rane mladosti oblikovan dvadesetostoljetnim povijesnim mijenama: rođen u austro-ugarskoj Rijeci, iz nje s obitelji odlazi kao dvanaestogodišnjak, 1929., u vrijeme gospodarskog propadanja grada priključenog Kraljevini Italiji. U Mađarskoj je pristupio, tada ilegalnoj, Komunističkoj partiji, ali se nakon Staljinove smrti angažirao unutar reformama sklonog kruga oko Imre Nagya, zbog čega je nakon sovjetske intervencije osuđen na robiju. Do sloma komunizma obavljao je različite poslove držeći se podalje od politike, u koju se ponovno uključuje s početkom demokratskih promjena. Iako je njegovo djelovanje nailazilo i na kritike, Vásárhely se neosporno ubraja među značajne osobe mađarskoga XX. stoljeća.

U članku "Riječka crkva i aneksija grada Italiji 1924. godine" (71-87) Marko Medved opisao je važne organizacijske i strukturne promjene kojima su, po svršetku I. svjetskog rata, zahvaćeni brojni aspekti vjerskoga života u gradu na Rječini. Razgraničenje na štetu hrvatskoga stanovništva neizbježno je dovelo do promjene u nacionalnoj strukturi riječkoga klera i redovništva, a talijanizaciji je pridonijelo i stvaranje novih gradskih župa. Istodobno, tijekom talijanske uprave realizirana je ideja o stvaranju riječke dijeceze. Podršku Svete Stolice talijanskoj politici prema Rijeci Medved je kontekstualizirao

općenitim zatopljenjem njihovih odnosa, odnosno željom Vatikana da riješi polustoljetna otvorena pitanja s Italijom.

Pažnju Milana Radoševića zaokupilo je kontroverzno pitanje istarskih “fojbi” te je pružio “Pregled izvještaja pulskog dnevnika *Corriere Istriano* (listopad – prosinac 1943.) o stradalima u istarskim fojbama i boksitnim jamama nakon kapitulacije Italije 8. rujna 1943. godine” (89-107). Uz pohvalno izbjegavanje suviše politizacije, u radu je, kroz analizu važnijih članaka, prikazan način na koji je spomenuti pulski dnevnik pisao o žrtvama i “barbarskim Slavenima”. Iako je napomenuo da cilj članka nije odrediti točan broj stradalih, Radošević je izradio popis kraških i boksitnih jama o kojima je, kao stratištima, izvještavao *Corriere Istriano* te popis identificiranih žrtava, čime je neosporno odradio koristan posao za svakog budućeg istraživača.

Druga cjelina desetoga sveska naslovljena je “U spomen mr. sc. Darku Dekoviću (1947. – 2008.). Znanstveno i kulturno djelo” (109-164). Uvodnim je tekstom, naslovljenim “Gdo knjige počtuje, da je knjigami počtovan” (111-120), Petar Strčić skicirao životni i znanstveni put iznenadno preminulog Dekovića. Sanja Holjevac prikazala je njegovu znanstvenu djelatnost (121-131), a Mirjana Crnić “Glagoljicu u djelu mr. sc. Darka Dekovića” (133-140). Dekovićevo je, pak, kulturno i znanstveno-organizacijsko djelovanje (141-150) opisala Maja Polić, dok cjelinu upotpunjuje “Prilog za bibliografiju Darka Dekovića” (151-164) Hane Lencović-Milošević.

Časopis zaključuje izdašna cjelina “Ocjene, prikazi i osvrti” (165-216) koja donosi prikaze desetak novijih naslova i triju skupova.

Mihovil Dabo

Histria archaeologica,
sv. 40/2009, Pula 2010., 164 str.

U jubilarnom, četrdesetom broju časopisa *Histria archaeologica* koji izdaje Arheološki muzej Istre u Puli objavljena su četiri izvorna znanstvena rada, dva stručna rada, prethodno priopćenje te “Bibliografija” (159-163), koju je sastavila Adriana Gri Štorga i u kojoj su kronološki navedeni radovi objavljeni od 2000. (svezak 31) do 2010. godine (svezak 40).